

Virtuelle Textsammlung „Saksa Tartu / Deutsches Dorpat“

Reet Bender
Kadi Kähär-Peterson
Marika Peekmann
Hella Liira
Silke Pasewalck

Die Deutschen in den baltischen Provinzen – die Deutschbalten

- 12. Jh. – *Aufsegelung*
- Alt-Livland ja Hanse bis zum Livländischen Krieg im 16. Jh. – Heliges Römisches Reich.
- 1710 Estland und Livland zum Russischen Reich, 1795 Kurland.
- 1918 Estland und Lettland
- 1939; 1941 (Nach) *Umsiedlung*

Mehrsprachigkeit und Palimpsest

ERM Fk 738:75

ERM Fk 349:117

Tartuer/Dorpat Bürgermuseum 1993

Deutsch- baltisches Museum?

Deutschbaltische Leseabende im Bürgermuseum 2015-2016

19. sajandi Tartu linnakodaniku muuseumis
(Jaani 16)

Baltisaksa lugude õhtu

*Purssit raus!
ehk voorimehed,
puudlid ja korp!
Livonia löffeliine-
erapension*

17. veebruaril
kell 18.15

Forschung

- Bender, Reet (2022). Baltisaksa keelest ja kolmest kohalikust keelest. Inna Põltsam-Jürjo, Jüri Kivimäe (Toim.). (Toim.). Kultuur ja rahvas. Mälestusteos Ea Jansenile. (39–67). Tartu: Rahvusarhiiv [forthcoming].
- Bender, Reet; Kähär-Peterson, Kadi; Pasewalck, Silke; Rennit, Marge (2020). Virtueller Stadtplan "Saksa Tartu/Deutsches Dorpat". Haß, Ulrike; Žeimantiene, Vaiva; Kontutyte, Egle. Germanistik für den Beruf (321–342). Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Warszawa-Wien: Peter Lang. (Forum Angewandte Linguistik).
- Peekmann, Marika (2020). Erinnerungsorte im estnischen DaF-Unterricht: Kulturelles Lernen am Beispiel des Erinnerungsortes ‚Herrenhaus‘. Grub, Frank Thomas; Saagpakk, Maris (Hrsg.). Brückenschläge Nord: Landeskunde an der Schnittstelle von Schule und Universität (151–172). Frankfurt am Main : Peter Lang.
- Arold, Anne; Bender, Reet (2020). Baltisaksa sõnaraamat. Keel ja Kirjandus, 3, 256–260.
- Bender, Reet (2019). Übersetzungen deutschbaltischer Texte ins Estnische seit der Nachkriegszeit. Rückschau und Ausblick. Michael Garleff. Baltische Seminare: Die Rezeption deutschbaltischer Literatur im 20. Jahrhundert. 13 Beiträge zum 25. Baltischen Seminar 2013. (xx–xx). Lüneburg: Carl-Schirren-Gesellschaft.
- Bender, Reet (2019). Baltisaksa lastemängudes ja liisulugemissalmidest Alfred Schönfeldti sõnaraamatuarhiivi näitel. Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat / Annales Litterarum Societatis Esthonicae, 2018, 71–117.
- Bender, Reet (2019). Vom „Mischmasch“ zum „Sprachschatz“. Die Beurteilung des baltischen Deutsch in der sprachwissenschaftlichen Literatur vom 18. bis zum 20 Jh. Raivis Bicevskis, Jost Eickmeyer, Andris Levans; Anu Schaper, Björn Spiekermann, Inga Walter. Baltisch-deutsche Kulturbeziehungen vom 16. bis 19. Jahrhundert / Band II: Zwischen Aufklärung und nationalem Erwachen (519–548). Heidelberg: Universitätsverlag Winter . (Akademiakonferenzen).
- Bender, Reet; Kähär-Peterson, Kadi; Teidearu, Tenno; Rennit, Marge (2019). Tartu kultuurikaardid „Ülejõe paigad ja lood“ ning „Saksa Tartu / Deutsches Dorpat“ – võimalus siduda mälestused, ajalugu ja virtuaalne linnaruum. Muuseum : Eesti Muuseumiühingu ajakiri, 1 (42).
- Arold, Anne; Bender, Reet (2019). Baltisaksa sõnastik
- Bender, Reet (2018). Raamatutest ja lugemisest baltisaksa memuaristika valguses. Keel ja Kirjandus, 4, 265–284.
- Bender, Reet (2017). Mõnda baltisaksa elulugudest ja mis seal sees leida võib. Keel ja Kirjandus, 8–9, 600–616.
- Pasewalck, Silke; Bers, Anna; Bender, Reet (Hg.) (2017). "Zum Beispiel Estland. Das eine Land und die vielen Sprachen". Göttingen: Wallstein. (=Valerio. Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung; 19).
- Silke Pasewalck, Reet Bender (2017). Beschriftung in drei Sprachen. Die Stadt als Palimpsest am Beispiel von Tartu / Dorpat / Jurjew. Heiko F. Marten, Maris Saagpakk. Linguistic Landscapes and Spot German an der Schnittstelle von Sprachwissenschaft und Deutschdidaktik. München: Iudicium, 74–101.
- Bender, Reet (2014). Tartu baltisaksa tudengimälestuses. Koht ja inimesed. Keel ja Kirjandus, 3, 203–224.
- Bender, Reet (2014). Das studentische Dorpat in deutschbaltischen Lebenserinnerungen. –Michael Garleff (Hg.). Jahrbuch des baltischen Deutschtums. Lüneburg: Carl Schirren Gesellschaft, 35–62.
- Bender, Reet (2013). On the Baltic Kommers Traditions in the 19th Century Tartu in the Light of Memoirs. In: Lillemäe, K; Kuum, M., Bender, R. (Ed.). 50 Years of Baltic Nations' Kommerses. Tartu: Aasta Raamat OÜ ja korporatsioon Indla, 31–53.

[2014](#)

1 2 3 4 5 6 7 8-9 10 11 12 Aastasisukord

2018

< Tagasi sisukorda

2017

[PDF](#)

2016

REET BENDER

2015

TARTU BALTISAKSA TUDENGIMÄLESTUSTES

2013

Koht ja inimesed

2012

**Arhiiv
Auhinnad**

*Der dörptsche Student gibt mit Bescheidenheit zu,
daß erst der Gott kommt, dann der Kaiser von
Russland und erst dann der dörptsche Student.*

Dr. Bertram.⁽¹⁾

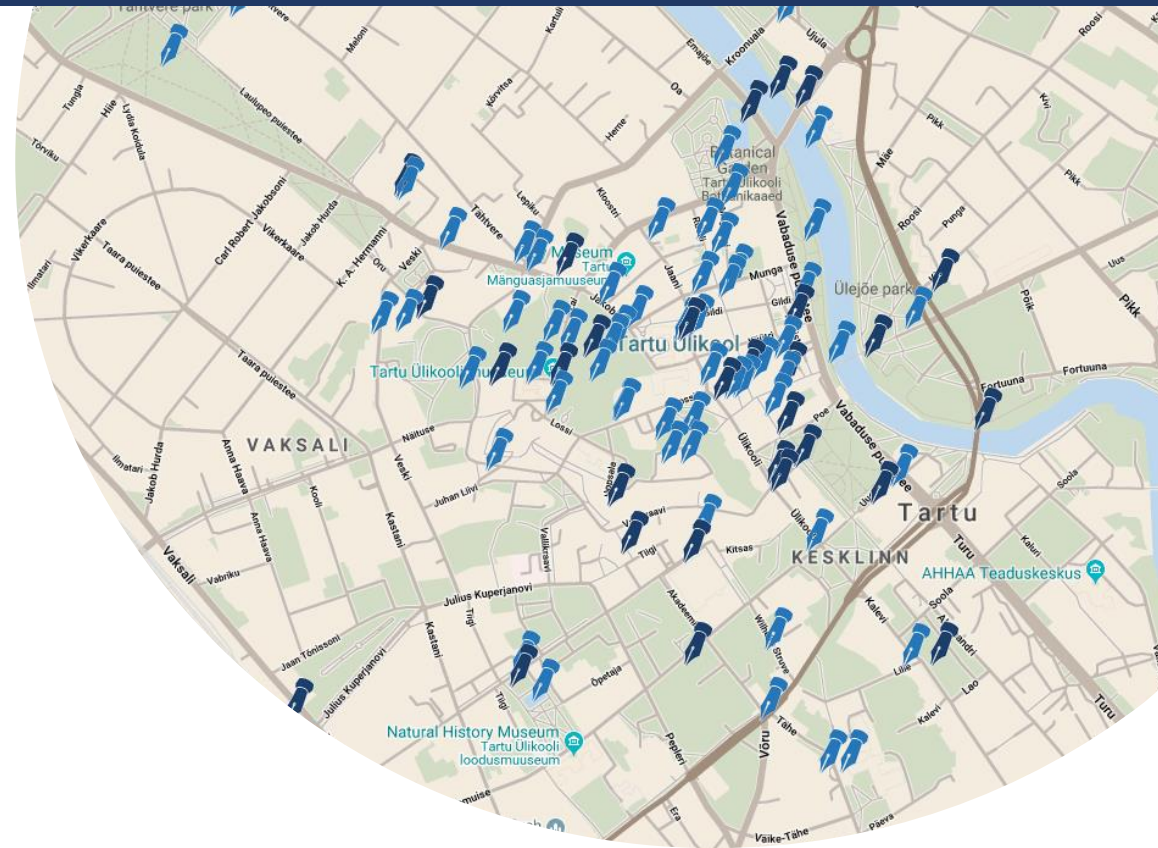
1.

Mõnevõrra liialdatult võiks väita, et pea kõik baltisakslased on kirjutanud mälestusi ehk memuaare. Vähemalt kipub esmapilgul selline mulje jääma trükki jõudnud mälestuste hulka vaadates. Eesti keelde on neist kas osaliselt või tervikuna tõlgitud üsna väike osa. Samas võib väita, et asjad on paremad kui Lätis, sest meil on viimase veerandsaja aasta jooksul baltisaksa memuaristikat tõlgitud üle 70 nimetuse – lõunanaabrite napilt kümnekonna teksti vastu. Suure osa sellest 70 nimetusest moodustavad küll osalised tõlked.⁽²⁾

Baltisakslased on mälestusi kirjutanud nii XIX sajandil kui ka XX sajandi alguses ja sõdadevahelisel ajal, kuid iseäranis pärast Teise maailmasõja kataklüsmi, mil üheks peamiseks ajendiks meenutuste kirjapanekul sai soov leevendada kodumaa kaotusvalu, jäädvustada olnut, kadunud maailma, sihtgrupiks tihti oma perekonnaring, järeltulijad. Selliseid – ja sealjuures ka seni trükivalgust mitte näinud – mälestusi on hulgaliselt, üht osa neist on oma dissertatsioonis tutvustanud Maris Saagpakk (2006).⁽³⁾ Kirjutasid mehed ja kirjutasid naised, valdavalt siiski ühiskonna kõrgemate kihtide, aadli- ning literaadiseisuse esindajad. Balti ühiskonnas oli ka kirjutavate naiste osakaal üsna kõrge ja traditsioon pikaajaline (Lukas 2006; Kaur 2013), lisaks belletristlikele tekstidele kirjutati mälestusi – viimaseid on põhjalikult ja kokkuvõtvalt analüüsinud Anja Wilhelmi (2008).⁽⁴⁾ Kuna aga (baltisaksa) naised, kes jõudsid Tartu ülikooli täiemõõduliste üliõpilastena alles pärast Esimest maailmasõda⁽⁵⁾ ja osalesid seni Tartu tudengielus n-õ perekondlike vaatlejate ja kaasaajatena, siis jäävad nad käesoleva, XIX sajandi ning XX sajandi algusega tegeleva kirjatöö vaatlusringist välja.

Saksa Tartu / Deutsches Dorpat 2018

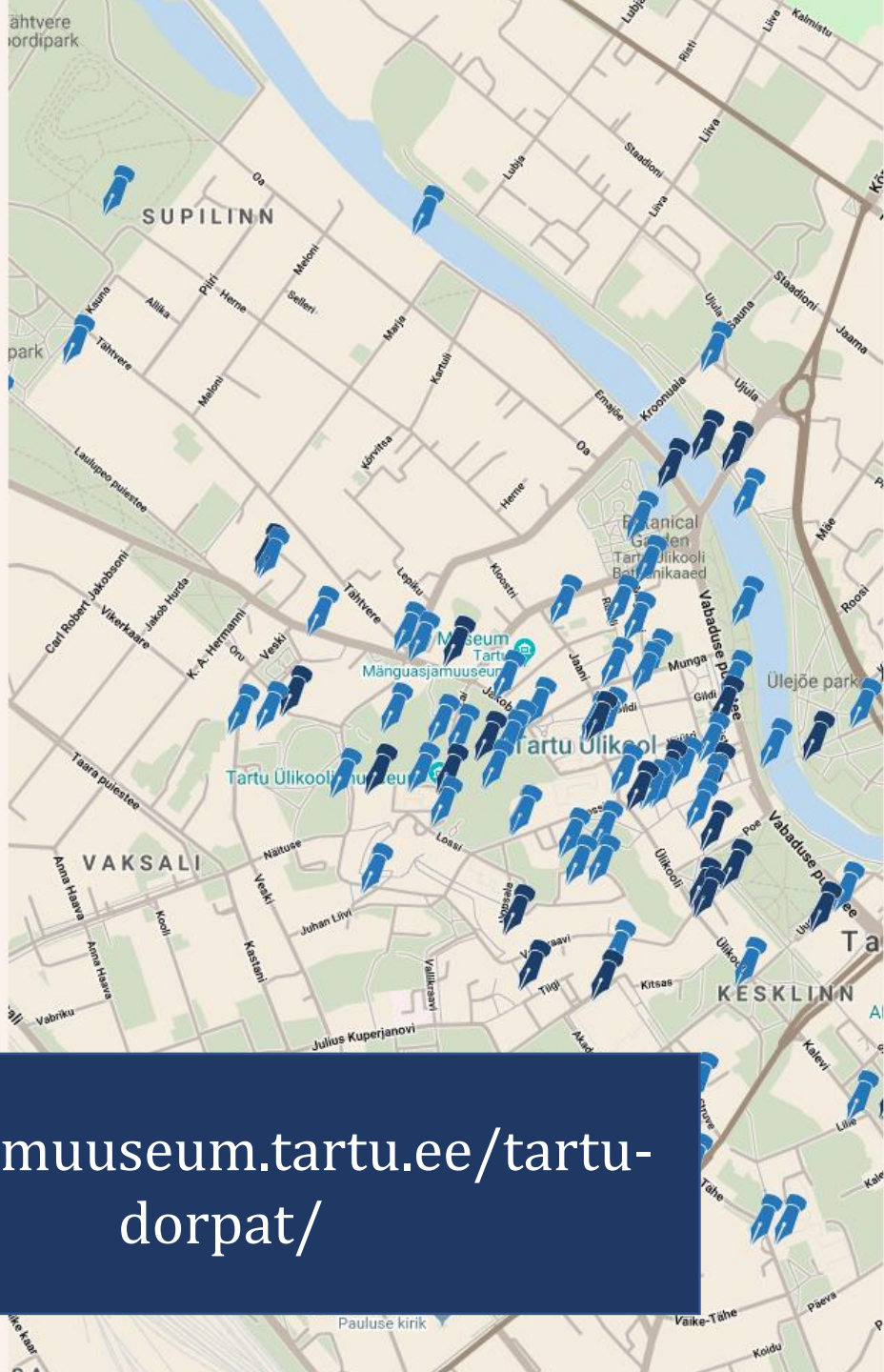
- Virtueller zweisprachiger Stadtplan
- Kooperation = Tartuer Germanistik + Tartuer Stadtmuseum
- Mehr als 170 Texte von mehr als 50 Autoren und Autorinnen
- <https://muuseum.tartu.ee/tartu-dorpat/>

EE DE

Tutvustus
Märksõnad
Autorid
Ajaloolised
linnplaanid

<https://muuseum.tartu.ee/tartu-dorpat/>

EE DE

Sissejuhatus

Tartu Linnamuuseumi ja Tartu Ülikooli Maailma keelte ja kultuuride kolledži germanistika osakonna koostöös on valmimas virtuaalne kakskeelne kultuurilooline kaart "Saksa Tartu / Deutsches Dorpat".

Kaart tutvustab Tartu linna kultuurilugu saksakeelsete linnakirjelduste ja nende tekstide eestikeelsete tõlgete kaudu.

Tutvustatavad tekstid hõlmavad ajavahemikku hilisest 18. sajandist kuni varase 20. sajandini. Suurem osa enam kui 40 (balti)saksa autori rohkem kui 150 tekstikatkest pole seni eesti keeles trükivalgust näinud. Valitud tekstide hulgas on karkendeid mälestustest, ilukirjandusest, reisikirjadest, aga ka mitmeid baltisaksa anekdoote Tartu kohta. Tekstid viivad uitama nii Emajõe äärde kui ka Toomemäele, annavad võimaluse põigata vanadesse kondiitriäridesse, tudengikõrtsidesse, loengusaalidesse ja mujalegi.

Projekti meeskond:

Reet Bender, Kadi Käär-Peterson, Silke Pasewalck, Marge Rennit, Tenno Teidearu. Materjalide otsimises löid kaasa Elina Adamson ja Eevi Kärkla, tekstide sisestamisel oli abiks Susanna Rennik.

Tehnilise külje eest avaldame tänu Kristjan Tsimmerile ja Uku Petersonile.

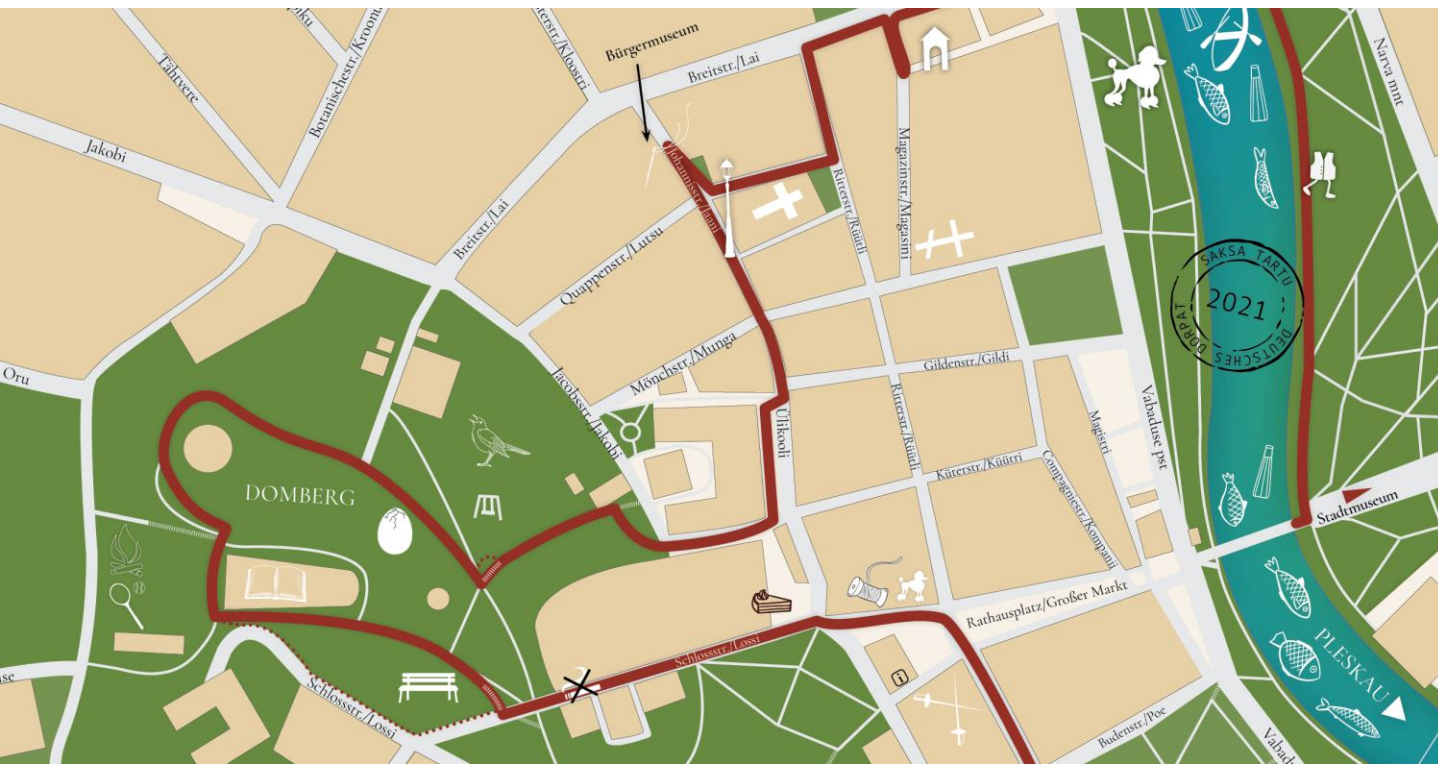
Tartu Ülikooli poolt toetas kaardirakenduse valmimist baasfinantseering, Tartu Linnamuuseumi poolt kultuuriministeerium.

Abteilung für Germanistik
Germanistika osakond

Und weiter?

Kirjanduslik jalutuskäik

Ein literarischer Stadtspaziergang

Saksa Tartu
Deutsches Dorpat

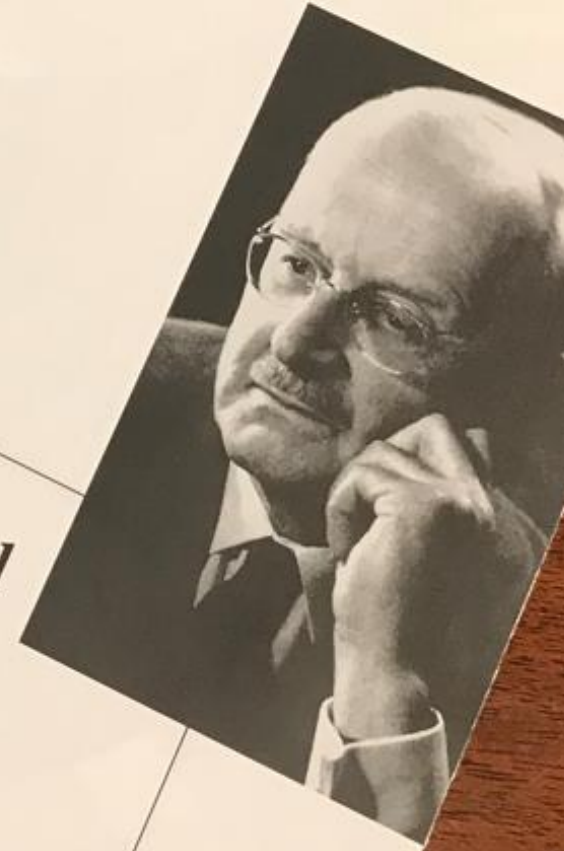
Literarischer
Stadtspaziergang

Studentisches
Dorpat

...reat Universitas Dorpatensis in aeternum!

Oswald
Hartge
Tartu.
12 jalutuskäiku

Katkendid raamatust:
Oswald Hartge. Lapsepõlvest ühe ajastu lõpuni.
 Mälestused 1895–1939. Tartu: Tartu Linnamuuseum, 2021.
 Tõlgitud väljaandest: Oswald Hartge. Auf des Lebens großer Waage. Erinnerung 1895–1939. Hannover-Döhren: Hirschheydt, 1968.
 Tõlkinud ning kommentaarid ja järelsõna koostanud Reet Bender
 Perekoona järelsõna: Alexander Hartge
 Toimetanud ja registri koostanud Toomas Hiio
 Kooletoimetuse teinud Leino Pahtma
 Kujundanud ja küllendanud Peeter Paasmäe.
 ISBN 978-9949-9575-8-3

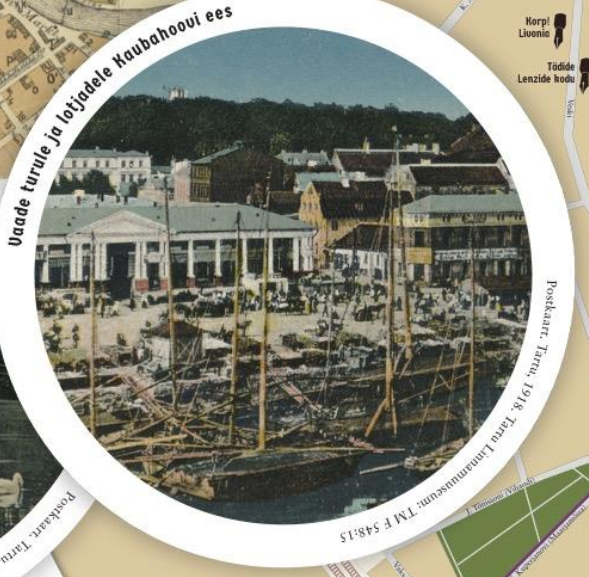
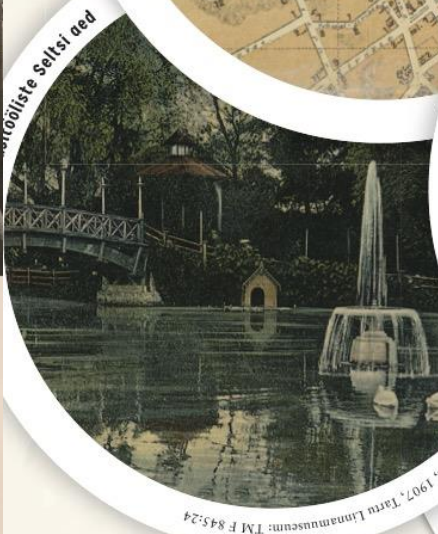
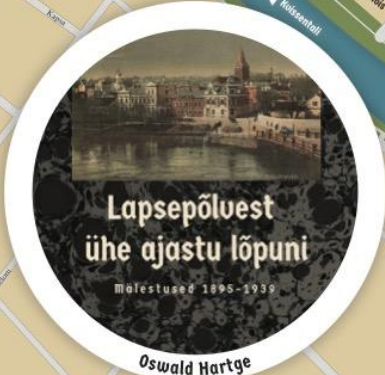
Kaardi koostanud Reet Bender ja Kadi Kähär–Peterson
 Kaardi kujundanud Uku Peterson
 Tartu, 2021

Raamatu ja kaardi väljaandmist on toetanud
 Eesti Kultuurkapital ja Tartu Kultuurkapital

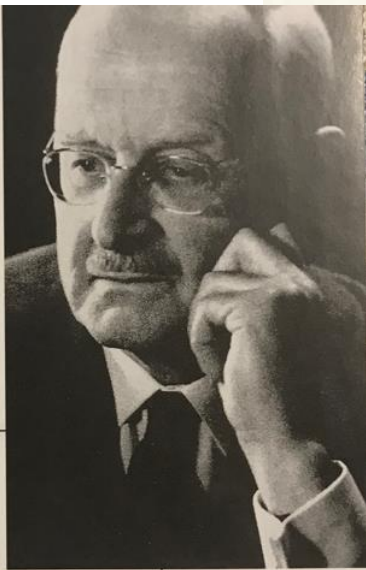

TARTU LINNAAJALOO
 MUSEUMID

Vaata ka Saksa Tartu / Deutsches Dorpat
 virtuaalkaarti peaaegu 50 (balti)saksa
 autori enam kui 170 tekstikatkega:
museum.tartu.ee/tartu-dorpat

Oswald
 Hartge
 Tartu.
 12 jalutuskäiku

Tutvustus

Õppeinfo

Õppejõud

Registreerumine

Teat

2022-2023
micro-degree
„Deutsch-
baltisches
kulturelles
Erbe“

baltisaksa.ee

„Baltisaksa kultuuripärand“

on ainulaadne, kolme ülikooli ühine
mikrokraad, mis tutvustab baltisaksa
kultuuri kui Eesti kultuuripärandi
orgaanilist osa.

EKA

1632

